

ALEXANDER VON
SCHÖNBURG

ARTA PLĂCERII
sau cum să salvăm planeta cu stil

Ediția a II-a, revizuită

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

NOBLESSE®

Colecție coordonată de Dana MOROIU

Alexander von Schönburg
DER GRÜNE HEDONIST
Wie man stilvoll den Planeten rettet
© 2020 Piper Verlag GmbH, München/Berlin

© Baroque Books & Arts®, 2020, 2025

Imaginea copertei: Eleanor Fein, *Hanging Pomegranate*, 2014, (oil on canvas)

© Eleanor Fein. All Rights Reserved 2025 / Bridgeman Images

Concepție grafică © Baroque Books & Arts®

Lector: Nicoleta Valentina Arsenie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VON SCHÖNBURG, ALEXANDER

Arta plăcerii: Alexander von Schönburg /

trad. din lb. germană de Mihai Moroiu. -

București: Baroque Books & Arts, 2025

ISBN 978-630-6522-60-6

821.112.2

57

Tipărit la ARTPRINT S.A.

Niciun fragment din această lucrare și nicio componentă grafică nu pot fi reproduse fără acordul scris al deținătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

CUPRINS

Despre norocul de a fi ecoautentic – sau verde-smarald....	7
1. Mâncare. Înseamnă că ești un prost, dacă mănânci avocado?	26
2. La volan. Sfârșitul culturii SUV	39
3. Călătorii. Zborul, ca lux decadent	53
4. Haine. Noua măsură în modă.....	69
5. Electronice. Piuie ceva.....	79
6. Locuință. Mobilă vrednică de om.....	89
7. Gunoi & plastice. Nici nu intră în discuție!.....	102
8. Iubire de animale. Ochi în ochi cu porcii	118
9. Sport. Mișcare? Bineînțeles!.....	127
10. Aer proaspat. Șampanie pentru toată lumea.....	137
Cele de pe urmă	150
Glosar.....	165

DESPRE NOROCUL DE A FI ECOAUTENTIC

– SAU VERDE~SMARALD

După două încercări de a fi perceput ca autor serios, a sosit din nou vremea să mă întorc la chemarea mea de bază. Iar aceasta este, că îmi convine sau nu, cea de *arbiter elegantiarum*, de autoritate în materie de bun-gust. Am mai trecut o dată printr-o fază asemănătoare de temporară clarviziune. Ea a fost stârnită de fostul meu șef, Florian Illies, care în acea vreme era responsabil de paginile berlineze din *FAZ*¹, iar eu eram redactor în subordinea lui. Într-o zi, după mai multe articole substanțiale care între timp îmi asiguraseră un oarecare respect în cercul colegilor, m-a luat deoparte și m-a rugat să îl ascult câteva minute, frământat de o întrebare. Mi s-a părut cel mai firesc lucru, la urma urmei mă consideram învățat și înțelept și nu aveam nicio îndoială că nu putea fi vorba decât despre o problemă filozofică delicată și în același timp dificilă din punct de vedere spiritual. Întrebarea lui

¹ *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (n. tr.).

Florian a fost următoarea: „Alexander, practic, poți purta șosete roșii la costum albastru?”

Și mai există un motiv pentru care am scris această carte: cum criza climatică provoacă atâta neliniște, nu-mi mai pot permite să zburd în domenii ca istoria și teoria virtuților, ci trebuie să-mi asum o problemă stringentă de stil, mai precis cum se poate proteja mediul într-o manieră veselă și optimistă. Afirm chiar că modul de viață ecologic, responsabil, nu se poate impune decât în măsura în care promite o creștere a chefului de viață și nu se arată sub formă de interdicții și pedepse. Este de acum imperios necesar să le mulțumim celor care ne previn să neutralizăm emisiile de carbon pentru serviciul adus, adică zben-guiala generală, și să înlocuim narațiunea lor escatologică prin ceea ce în cercurile elevate este denumit pragmatism utopic, iar în cele și mai elevate, *hedonistic sustainability*. Ceea ce poate însemna plăcere și amuzament, raporturi responsabile cu natura și cu semenii, precum și evitarea, cel puțin parțială, a porcăriilor pe care ni le scot în cale industria consumului și cea a divertismentului.

După părerea mea, și aici sper să existe un consens, cei care refuză ideea catastrofei ecologice sunt niște idioți. Noi, oamenii, exploatăm natura dincolo de limite. Negarea acestei realități este o prostie. Suntem de acord și în ceea ce privește faptul că efectele activității umane asupra naturii s-au amplificat masiv odată cu Revoluția Industrială. Și că de la debutul secolului XX, de la începutul epocii consumului masificat, urmările au fost catastrofale – inclusiv din cauză că s-au adăugat noi țări dornice să primească și ele o felie a lor din tortul bunăstării. Este greu de contestat că emisiile de dioxid de carbon nu ar fi crescut dramatic în acest fel – oricine cunoaște acel grafic care seamănă cu o crosă de hochei. Și, cât se poate de evident, facem mult rău Pământului. În ciuda indiferenței unora, lucrurile stau exact așa.

Iar eu nu sunt deloc indiferent. Din câte se pare, în ultimii 450 de milioane de ani nu au mai existat decât cinci perioade în care s-a petrecut o dispariție a speciilor asemănător de rapidă. Ultima dată când au pierit atâtea plante și animale a fost imediat după impactul cu un asteroid.

Pe deasupra, trebuie să luăm în calcul și creșterea demografică. Beckenbauer avea absolută dreptate când susținea, într-un context diferit, că Atotputernicul se bucură de fiecare faptură a Lui, dar doar de când e el, Beckenbauer, numărul locuitorilor planetei s-a întreit. Iar dintre toți oamenii de pe Pământ, mai mult de jumătate locuiesc în orașe, în câțiva ani două treimi din întreaga populație vor fi orașeni și vor consuma ca niște orașeni. Aer condiționat, încălzire, automobil, avion, shopping... e limpede că asta se poate dovedi foarte neplăcut, cu timpul.

„Otrăviți râurile! Dați foc junglei! Distrugeți atmosfera! – Nimeni în toate mințile nu cere una ca asta“, am citit de curând în comentariul unui redactor al NZZ¹, care poartă numele cât se poate de potrivit în acest context de Christoph G. Schmutz². „Planeta“, scrie Herr Schmutz, „este acea cracă proverbială pe care stau toți oamenii. Și oricui i-ar face plăcere să stea pe o cracă sănătoasă, puternică, verde. Să o tai cu ferăstrăul nu are niciun sens.“ Întrebarea este doar cum să păstrezi craca sănătoasă și verde. În acest punct încep să se împartă părerile. „Cumpătare!“, strigă activiștii pentru climă. Dar oare asta nu înseamnă că facem exact ca până acum, cu excepția că ne abținem puțin și aplicăm ștampila bio? Subvenționăm mașini electrice și nu ne vom găsi pacea până nu vom înzestra și ultimul ungher din țară cu stații de încărcare pentru ele, fără ca

¹ *Neue Zürcher Zeitung* (n. tr.).

² *Schmutz* = murdărie (n. tr.).

mai înainte să ne fi preocupat cu adevărat de forme de mobilitate absolut noi și de circumstanțe în care trebuie exploatare materiile prime necesare – pentru cât timp vor fi suficiente și de unde va veni toată energia electrică de care va fi nevoie pentru baterii. În vederea promovării unei politici eficiente de protecție climatică, urmează să se perceapă taxe de zbor mai ridicate, dar nu atât de ridicate încât oamenii să nu-și mai poată permite concediile de familie. Urmează să se scumpească benzina, dar vă rog nu atât de mult încât să-i împiedice definitiv pe oameni să mai meargă cu mașina. În esență, continuăm să facem tot ceea ce făceam și până acum, doar că o idee mai ecologist, mai verde, mai scump și cu muștrări de conștiință.

Adică răspunsul există și am încheiat discuția?

Gândindu-mă la această carte, am căutat cu toată bunăcredință variante de a trăi cu o cât mai înaltă conștiință ecologică. Și cred cu toată sinceritatea că o asemenea existență poate fi agreabilă, în adevăratul înțeles al cuvântului. Diminuarea propriului efect distrugător asupra mediului și cliimei se poate transforma chiar într-un exercițiu de etică. Pentru vechii greci, stăpânirea de sine – *sophrosyne* – reprezenta cea mai importantă practică omenească. Dar, în altă ordine de idei, pericolele sunt neuniform repartizate. Dacă avertismentele sunt justificate, ne aflăm în fața unui mare pericol și trebuie să intrăm urgent în acțiune. Dacă au dreptate cei care se arată sceptici față de criza climatică, înseamnă că totul se reduce la isterie. Riscul de a da curs mai degrabă avertismentelor este relativ ridicat. În cel mai rău caz, ne-am lăsat păcăliți de isterici, în schimb ne-am limitat cât de cât consumul inutil și exagerat, nu ne mai purtăm chiar așa de nesăbuit față de mediu și de resursele naturale și ne interesăm intens de tehnologiile viitorului.

Eu sunt ferm hotărât să contribui la salvarea lumii. Dar pe cât posibil nu printr-o risipă de timp și de energie

pentru a-mi adormi muștrările de conștiință, ci în așa fel încât să se simtă o diferență. Pentru lume. Și pentru mine personal. Mi-ar face mare plăcere să trăiesc într-un stil favorabil mediului, corect ecologic, neutru climatic, durabil și cu o conștiință ecologică.

Însă am descoperit, încă de la primele tentative, că, odată ce intri în detalii, se poate dovedi îngrozitor de anost. Pulberea de dinți naturală, spre exemplu, pe care mi-am cumpărat-o ieri împreună cu peria de dinți din lemn, cu păr de cal, nu este prea grozavă. Nu face spumă, are gust de cretă și lasă în gură fragmente mici și deranjante. Magazinul de unde mi-am făcut rost de ele se află în mijlocul orașului Copenhaga, se cheamă „Pure” și este parfumeria ecologică cel mai bine aprovizionată din Europa. Produsele de îngrijire a feței, a corpului și a părului sunt atât de *pure* și de *proaspete*, încât pe multe dintre ele ți le poți imagina la fel de bine întinse pe pâine.

Pelerinajul în Danemarca l-am făcut ca să mă inspir pentru această carte. Deoarece Copenhaga este un loc ciudat – în sens pozitiv. În serialul TV *Borgen*, prim-ministrul danez sosește dimineața la birou pe bicicletă, pentru că acolo există mai multe piste pentru bicicliști decât în oricare altă capitală europeană, semafoarele sunt reglate în așa fel încât, ca ciclist, să ai întotdeauna câteva secunde de prioritate, la fiecare colț de stradă întâlnești un *cykel værksted*¹, iar un asemenea vehicul din trei este o *cargobike*, cu care se pot transporta doi sau trei copii. Copenhaga ne dă o idee despre cum va arăta curând întreaga Europă, odată ce vom realiza cu adevărat tranziția ecologică.

Vestea bună este că nu arată deloc rău.

¹ Atelier de reparat biciclete (n. tr.).

Jægersborggade din cartierul Nørrebro, spre exemplu, cu case din *Gründerzeit*,¹ în vecinătatea unuia dintre cele mai frumoase parcuri (și cimitire – unde se află și mormântul lui Kierkegaard) din Scandinavia; unde cu ceva vreme în urmă erau doar niște banale intersecții, acum sunt minigrădini improvizate, unde pe timpuri existau spații verzi municipale, acum sunt permaculturi. Oamenii își cultivă propriile legume, în mijlocul orașului, în așa-numite proiecte de *urban gardening*. Așadar, se trece pe lângă astfel de grădini citadine pe jumătate sălbatice și se cotește pe Jægersborggade. Este mică, poate fi străbătută în cinci minute, dar i se pot aloca și câteva ore, fără nicio greutate. Toată strada miroase a prăjituri ca la mama acasă, fiecare mic magazin poartă un nume nostim, iar în vitrina unuia dintre ele se poate citi „STOP FUCKING BUYING!“, în magazinul de jucării nu există decât marfă la mâna a doua sau a treia, în fața shopului pop-up cu chimonouri stau femei despre care îți dai seama, după alură, că practică yoga, iar bărbații, în ciuda bărbilor uniforme și a T-shirturilor ironice, au un aer suveran și calm. Peste tot ai WLAN gratis, gelateria se cheamă „Banana“, cu sloganul „Less worry! More life!“, o idee care sună super. În cel mai bun local de pe stradă, „Manfreds“, se servesc doar legume livrate dimineața de la mica fermă proprie, aflată la doar cincizeci de kilometri; există și preparate din carne, dar cine comandă are posibilitatea, înainte de a se înfrupta din animal, să asculte povestea vieții lui și să îi studieze pedigriul. La colțul imediat următor dăm peste Café Kollektiv, cu cele mai ademenitoare și delicioase ouă Benedict din lume (habar n-am din ce este făcută „șunca“, mai gustoasă

¹ Sfârșitul secolului al XIX-lea, o perioadă de dezvoltare (industrială) intensă (n. tr.).

decât carnea); iar pentru prietenii noștri amatori de *superfoods* iată ce am găsit acolo: varză kale proaspătă cu mirodenii, varză acră fermentată în casă, migdale hidratate, chimen dulce tratat cu lactoferment, conopidă la grătar, curcuma, rodie, fructe de goji și coriandru.

Cartierul Nørrebro este atât de *økologisk*, încât Freiburg im Breisgau arată, prin comparație, ca la Cernobîl. În portul de la Copenhaga se poate înota, până și comuna autonomă de hippy Christiania strălucește de curățenie, iar energia se presupune că este și ea curată. O mare parte din populație s-a aliat, investind în energii regenerabile, fără emisii, pentru zona metropolitană Copenhaga. Toți cei care au consimțit să participe au înregistrat între timp o rată de rentabilitate de aproape 8%. Până în 2025, Copenhaga își va acoperi întregul consum de energie din surse proprii. Ghidul de călătorie *Lonely Planet* a considerat în 2019 capitala daneză ținta numărul unu dintre orașele europene, printre altele ținând seama de atracții așa cum este „Copenhill”, singurul incinerator pentru resturi menajere de pe lume atât de curat, încât servește locuitorilor orașului drept destinație a unor scurte excursii. Acoperișul a fost proiectat în așa fel încât, prevăzut cu un covor sintetic, funcționează ca pârtie de schi. Iată cum sună filozofia arhitectului, Bjarke Ingels: „Putem da o nouă formă lumii. Copilul meu, spre exemplu, va crește într-o lume în care este absolut normal să respiri aer curat în vârful unui incinerator de gunoaie, în timp ce schiezi.” Tot el afirmă: „Trebuie să consumăm energie. Asta ne deosebește de materia moartă. Prin urmare, consumul de energie este un fapt pozitiv, cel puțin dacă suntem de părere că viața este un lucru bun. Noi vrem să consumăm energie. Dar nu să o risipim.” Ingels a plasat în suburbia Ørestad un obiect de locuit cât se poate de inovator, autarhic, numit în daneză „8 Tallet” – „8 case” –, 62 000 de metri pătrați dispuși sub

forma unui opt, 476 de locuințe, cu acoperișuri acoperite de spațiu verde în urcare și coborâre, întrerupte de zone drepte, și ele acoperite cu verdeață, concepute în așa fel încât complexul de clădiri poate fi folosit și drept pistă de jogging, totul optimizat din punct de vedere energetic și conectat la sistemul de transport public local (douăsprezece minute până în centrul orașului), în așa fel încât autoturismul propriu devine absolut inutil. Alte proiecte revoluționare ale lui Bjarke Ingels sunt „Oceanix City“, care urmează să fie inaugurat în 2050, care pune la dispoziție spațiu de locuit construit pe apă, cu efect neutru asupra climei pentru mai multe zeci de mii de oameni – în cazul în care vor exista cu adevărat orașe inundate –, reușind să sfideze cu ideile sale schimbările climatice. De la sine înțeles, „Oceanix City“ este un ecosistem conceput să funcționeze fără să polueze sau să producă deșeuri. Bjarke Ingels este un superstar absolut la Copenhaga și unul dintre cei mai căutați ecarhitecți din întreaga lume. Așadar, Copenhaga este chiar locul ideal unde să gândești cum să-ți desfășori viața într-un spirit mai ecologic și, astfel, mai plăcut și mai adecvat epocii.

Un lucru aș vrea de altfel să lămuresc aici: despre latura științifică a chestiunii înțeleg la fel de puține ca dumneavoastră. Aș avea mari dificultăți să explic pe nepusă masă cum funcționează canalizarea de la mine din casă. Inocența mea merge de altfel mână în mână și cu o doză de scepticism, sănătos pentru mine, consider, față de certitudinile științifice. Ține de esența științei să nu ajungă, de fiecare dată, decât la rezultate provizorii, care apoi să fie din nou abandonate. Și rasismul se fundamenta odată pe așa-zise cunoștințe științifice, care au fost de mult contrazise tot de oameni de știință. În afară de asta, și în lumea științifică există un echivalent al modelelor și al presiunii de grup. Pe lângă multe lucruri evidente, circulă o asemenea masă

de prostie științifică, încât nimeni dintre noi, neinițiații, nu va fi vreodată în stare să verifice totul, în detaliu.

Unii susțin că rolul dioxidului de carbon în încălzirea Pământului ar fi supraestimat. Alții spun că măsurile prin care încercăm acum să punem sub control emisiile ne costă miliarde, dar nu vor aduce decât efecte minime. Iar alții sunt de părere că oricum e prea târziu. Momentul propice pentru schimbarea fundamentală a obiceiurilor economice ar fi fost în urmă cu treizeci de ani, iar între timp am pompat în atmosferă asemenea noi cantități de CO₂, încât și cele mai drastice contramăsuri nu ar face decât să amâne și să atenueze ușor consecințele.

Mai există și voci credibile, care spun că povestea reducerii emisiilor de dioxid de carbon este cât se poate de logică, însă pe de altă parte va induce și o paralizie parțială, din cauză că fixația pe aceste blestamate emisii ne face să neglijăm preocuparea față de probleme cel puțin la fel de grave, cum ar fi, spre exemplu, accesul la apă proaspătă în lumea a treia sau măsurile preventive (ca mutarea populației sau ridicarea de baraje) în regiuni ale lumii care au nevoie de sprijin pentru a face față consecințelor schimbărilor climatice.

Și mai există și cei care au încredere în viitor, care susțin că este nevoie urgentă de măsuri drastice de reducere a emisiilor de CO₂, dar că recurgem la măsuri *greșite*, investind cu prea mare grabă în tehnologii curate, dar vechi, în loc să investim mult mai mult în cercetare, pentru a se ajunge la cu totul alte tehnologii, absolut noi. Ei se plâng că, din cauza tuturor profețiilor negre, ratăm șansele uriașe de inovare pe care le-ar oferi tranziția ecologic-economică. Celelalte țări sunt pe cale să ne-o ia înaintea, în statele din Golf se fac planuri pentru trenuri care atingă până la 1 200 km/h, dintre cele zece cele mai comercializate mărci auto doar una este din Germania, iar firme de care nu a auzit

nimeni, cum ar fi Byd, din China, vând de șase ori mai multe automobile electrice decât VW. După cum argumentează ecooptimiștii, am putea, cu know-how-ul nostru, să devenim lideri de piață în tehnologii alternative, în timp ce ne rătăcim în himere de descreștere, „degrowth“, adică fantezii de dezindustrializare asemănătoare planului Morgenthau, în loc să ne înzestrăm pentru a face față viitorului.

Mi-e greu să apreciez care dintre argumentele aduse în discuție sunt justificate și care nu. Dar pot să emit judecăți asupra propriei mele vieți și asupra propriilor mele obișnuințe de consum. Dacă vreau să schimb lumea, probabil că ar fi nimerit să încep cu microcosmosul personal. Știu că pe mulți îi irită citatele din controversatul psiholog canadian Jordan B. Peterson, dar sentința lui – „Dacă vrei să salvezi lumea, mai întâi să-ți faci ordine în cameră!“ – este oarecum greu de contestat. În afară de asta, nici nu afirmă altceva decât Dalai Lama, personalitate cu mult mai aptă să întrunească un consens, care ar fi zis: „De crezi că ești prea mic ca să faci să se miște lucrurile, încearcă doar să dormi cu un țânțar în cameră.“ Că fiecare este capabil să împingă lumea, câte puțin, spre direcția bună sau spre cea rea reprezintă și esența strălucitului discurs de acceptare a Premiului Nobel ținut de Aleksandr Soljenițin. Fiecare om are influența sa, cu atât mai mult cât fiecare om – ceea ce eu îmi asum, și ar trebui să vă asumați și dumneavoastră – servește cuiva drept exemplu.

Înainte de a ne ocupa de aspectele unei vieți în spirit ecologic, este necesar să limpezim un element fundamental: cum văd atitudinea mea – și a omenirii în general – față de natură? Și, de fapt, ce este natura?

Noi, germanii, avem prin tradiție o legătură intimă cu natura. Și în primul rând cu copacii. Înainte de a fi (pe jumătate) creștinați, copacii uriași erau venerați de triburile germanice. Pentru strămoșii noștri, centrul universului era

Arborele lumii, Yggdrasil, pe care cobora și urca perpetuu vererița Ratatosk, ca să aducă vești. Apoi, desigur, bradul de Crăciun. Oare nu este uluitor cum ne adunăm cu toții, cu evlavie, în jurul lui? Apoi toate basmele și miturile în care pădurea reprezintă împărăția fugii de civilizație, a dorului, dar și a sălbăticiunilor de neîmblânzit.

Tatăl meu mergea la vânătoare, fiind foarte apropiat de pădure. Iar eu mi-am petrecut jumătate de copilărie în pădure. De cele mai multe ori, tata nu împușca nimic și nu spun asta ca să-i liniștesc pe iubitorii de animale. Tata se pricepea bine la vânătoare și spunea mereu că numărul animalelor destinate vânătorii era menținut ridicat în mod artificial, pentru a permite stomatologilor și avocaților să-și practice hobby-ul, în timp ce pentru vânătorii autentici o pădure bună trebuia să fie foarte firav populată cu sălbăticiuni, iar „mersul la vânătoare” însemna în realitate să stai nemișcat ore întregi și să te uiți. Am petrecut alături de el ore nesfârșite, stană de piatră, în foișorul de vânătoare. Atunci mă enerva. Astăzi înțeleg fascinația pădurii. Acele zile alături de tata începeau mereu foarte devreme. Este o adevărată încântare să stai în foișor, când se crapă de ziuă, și să vezi – și mai ales să auzi – cum se trezește pădurea, cel puțin când mă gândesc acum la acele clipe. Mireasma de lemn umed și rășină proaspătă, muzica păsărilor, foșnetul și crănțănitul animăluțelor din tufișuri. Faptul că plantele, inclusiv copacii, sunt organisme vii, mi-a fost limpede de mic, încă din cărțile lui Tolkien și cele ale lui Roald Dahl. Vă mai aduceți aminte de povestea omului care înnebunește după ce inventează o mașinărie cu care se poate auzi țipătul firelor de iarbă când sunt cosite? Și de pasajul din *Stăpânul inelelor*, unde Arborele Bărbos își plânge companiile de specie rețezate? „Vai! Mulți dintre acești arbori mi-au fost prieteni. Făpturi pe care le știam de când erau doar o nucă ori o ghindă.”

Bineînțeles că am citit pe nerăsuflăte și cartea lui Peter Wohlleben, deoarece la el am găsit în sfârșit confirmarea unei idei profunde, pe care am avut-o încă din copilărie, și anume că arborii pot să vorbească între ei. Iar când Wohlleben, pe care administratorii forestieri din familia mea extinsă îl tratează, din mărginire, drept „ecoțăcănit“, descria cum fagii păstrează legătura între ei prin rădăcini și nu numai că se previn reciproc de atacurile insectelor, ci, la nevoie, își oferă unii altora și sevă, spre înviorare, mi s-a părut mai mult decât plauzibil.

Am aflat abia mai târziu, tot de la rudele mele mărginite de care aminteam, că pădurea germană are tot atât de puțin de-a face cu natura pe cât are supa la pachet, gata în cinci minute, cu supa pe care ți-o prepari singur, în tihnă.

Pădurile Germaniei sunt în proporție de 80% plantații, nu codri în adevăratul sens al cuvântului. Cu câteva excepții, printre care Scandinavia și Polonia, în Europa nu mai există păduri naturale. Dacă pădurile noastre ar fi „naturale“, nu ar exista nici stricăciuni cauzate de secetă, nici pagube extreme produse de furtuni, iar la apariția pericolului gândac de scoarță ar veni imediat și ciocănitorea, care abia ar aștepta să-l mănânce. Dar asemenea păduri ar intra în categoria celor așa-numite mixte, formate în majoritate din foioase, a căror administrare nu se face atât de eficient. În industria forestieră germană, pădurea înseamnă monocultură, „gospodărire pomicolă de masă“, cum o numește Wohlleben.

Prin urmare, pădurea este un bun exemplu despre felul în care facem legătura între anumite cuvinte și idei romantice, în spatele cărora nu există adesea decât reprezentări confuze despre realitate. Și conceptul de „natură“ suferă un proces foarte asemănător.

Deosebirea dintre natură și cultură începe cu o complicație: în momentul în care începem să vorbim despre

natură, ne situăm în afara ei și recunoaștem implicit că nu suntem parte din ea. Dar, dacă plasăm natura pe un soclu, ne îndepărtăm și mai mult de ea și abia atunci facem din natură cultură. Cel mai bun exemplu: protecția naturii. Când protejăm natura, adică o îngrădim, producem ceva artificial. Definim o anumită condiție a naturii drept primordială și demnă să fie păstrată și apoi începem să o păzim. Este o intervenție, prin urmare cultură. Aproape toate peisajele, cu excepția câtorva petice din deșertul Gobi, au devenit între timp peisaje culturale, la o adică. În esență, până și parcurile franțuzești, care ne arată limpede înclinația omului de a pune stăpânire pe natură, cu gardurile lor vii brutal tăiate, cu aleile drepte ca lumânarea și jocurile de forme geometrice sunt grădini mai oneste decât cele așa-numit englezești, care simulează naturalețea.

Nu avem câtuși de puțin de ales. Mai întâi de toate, natura este un spațiu destul de brutal. Când prințul Charles vorbește cu entuziasm despre „Mother Nature“ și își rotește sentimental ochii, sună atrăgător, dar și siropos. Natura nu este o mamă. Și cancerul este natură. Absolut cele mai otrăvitoare substanțe sunt naturale. Judecată în sine, natura este, de la un cap la celălalt, moarte și uzurpare, o zonă lipsită de morală. Până și prietena noastră, pădurea, este necruțătoare, acolo domnește o luptă nemioloasă după lumină și spațiu de viață, iar arborii într-o perfectă înțelegere dau lovitura de grație tufișurilor, care nu mai apucă să vadă soarele. De regulă, natura doboară tot ceea ce este mic, slab și gingaș. Când cerbii tineri ajung în pădure, rod în primul rând ceea ce este succulent, adică arbuștii și arborii tineri.

Natura este aspră, iar tocmai cei despre care avem percepția visătoare că sunt „în armonie“ cu natura cunosc de multe ori cel mai bine acea asprime. Dacă vrei să știi cum este natura, întrebați-l pe unul dintre autorii mei preferați,

marele Joseph de Maistre; atunci o veți vedea așa cum este, nu cum v-ați dori să fie, privindu-l pe așa-zisul om natural: „*Il tue pour se nourrir, il tue pour se vêtir, il tue...*“, ucide ca să se hrănească, ucide ca să se îmbrace, ucide... Din pântecele mielului smulge intestinul, fără de care harpa nu ar scoate sunetele ei vrăjite, de la elefant ia fildeșul pentru jucării, iar masa îi este înșesată de mortăciuni.

Boșimani din Kalahari, pe care de mult ne face plăcere să-i ridicăm în slăvi, acționează în forță, potrivit tradițiilor lor, după cum am aflat între timp, dând foc la păduri ca să vâneze sau pârjolind regiuni întinse ca să creeze pășuni pentru turmele lor. Este o părere greșită că distrugerea florei și faunei ar fi început abia odată cu Revoluția Industrială. Strămoșii noștri chipurile foarte legați de natură au reprezentat, fără nicio îndoială, o mare primejdie la adresa ei. Oriunde au pus piciorul, a început fără întârziere o dramatică dispariție a speciilor. Păgubitorul sistem de monoculturi era cunoscut încă din vremea sumerienilor și a babilonenilor.

Este greu de stabilit data exactă când s-a pornit furia distrugătoare a oamenilor. Cel mai probabil, într-un trecut destul de îndepărtat: acum circa 12 000 de ani, mai exact în momentul în care am hotărât să lăsăm în urmă existența de vânători-culegători ca să devenim sedentari. Această așa-numită Revoluție Agricolă a reprezentat un moment major de cotitură a istoriei omenirii, ireversibil, cu cele mai profunde consecințe, definindu-ne într-un mod cu totul nou existența. Din acel moment, oamenii nu au mai trăit *cu natura*, ca să spunem așa, ci *împotriva* ei, adică au început să-i smulgă câte ceva, să o domesticească și să o domine.

„Înapoi la natură“ sună bine, la fel și șamponul făcut „exclusiv din ingrediente naturale“, dar oare vrem cu adevărat să ne „întoarcem la natură“? Și chiar dacă ar fi așa: să fie oare o cale de întoarcere?

Au existat și există ecologiști, printre care și oameni de știință serioși, ca Eugene Odum, care sunt de părere că unica soluție este dezindustrializarea și „degrowth“, adică demantelarea economiei nordice și mondiale, iar critica dezvoltării a rămas până astăzi o temă respectată, chiar dacă marginală, în cadrul seminarelor de politică economică, dar asta nu schimbă cu nimic faptul că este de-a dreptul nerealist să readucem modul actual de a munci și de a trăi la un nivel preindustrial. Din câte se pare, au existat culturi care au găsit calea de întoarcere, au tras frâna de mână și au dat înapoi. Dar numai în legende, cum ar fi aceea a culturii indienilor Hohokam, care practicaseră agricultura sistematică mult înainte de sosirea lui Columb și construiseră inclusiv canale de irigație, se zice, până când și-au dat seama, într-o zi, că deveniseră sclavi ai propriilor realizări și au hotărât să renunțe la toate mijloacele moderne și să trăiască iarăși ca strămoșii lor. O legendă, după cum spuneam. În realitate, asemenea manevre de „întoarcere la rădăcini“ ies prost de cele mai multe ori, așa cum i s-a întâmplat intelectualului parizian din Cambodgia numit Saloth Sar, mai bine cunoscut drept Pol Pot ori „fratele numărul unu“, care, când a ajuns la putere la el în țară, i-a trimis la câmp pe toți cei care stăteau la oraș, în cancelarii, ca să recolteze orez, apoi i-a condamnat la muncă forțată, ajungând, în cele din urmă, să ucidă un sfert de populație pe „killing fields“.

Dacă nu există „înapoi la natură“, atunci poate cel puțin o viață la unison *cu* natura? Heidegger era de părere că nu. El a lansat cea mai șocantă teză din lume, conform căreia de vină pentru exploatarea naturii ar fi până la urmă creștinismul european, care ar fi aplicat în sens prea literal „umpleți pământul și supuneți-l“. În orice caz, Heidegger avea o relație tulburătoare cu Biserica (da, care îl susținuse, iar el îi datora educația) și nu voia să accepte că preceptul din cartea Genezei putea fi interpretat cu totul altfel. Mai

sofisticat, mai gingaș. În toate poveștile arhetipale, de la Biblie până la Walt Disney, este vorba mai degrabă despre natură, care ne-a fost dată să o folosim, dar și să o avem în pază (expresie frumoasă, aproape uitată, tatăl meu o rostea deseori). Ca să cităm din *The Lion King*, Regele Leu:

„Everything you see exists together in a delicate balance. As king, you need to understand that balance and respect all the creatures, from the crawling ant to the leaping antelope.”¹

Venerația a tot ceea ce este viu, care aici sună atât de poetic, îi este desigur la îndemână doar celui care prețuiește viața în sine. Și o bună parte din mișcarea ecologică modernă întâmpină mari greutăți. Din perspectiva școlii „Deep Ecology”, adică a fundamentalistilor eco, printre care figuri influente, de la Paul Ehrlich, David Suzuki sau Rajendra K. Pachauri (șeful IPCC – Grupul interguvernamental de experți în evoluția climei) până la Al Gore, omul este o pacoste, ca să nu spunem distrugător ca în celebrul banc cu planetele: „Se întâlnesc două planete. «Nu arăți prea bine. Ce ai?» «Oameni.» «Nu-ți face griji, trec repede!»”

Toți marii ideologi politici sunt antropocentrici. Adică așază binele omului în centrul atenției. Gândirea ecologică este singura ideologie politică susținută de premise diferite de cele antropocentrice. Există în acest sens o tradiție îndelungată și augustă, pornită de la Konrad Lorenz (care spunea într-unul dintre ultimele lui interviuri: „Omenirea nu a întreprins nimic rațional împotriva suprapopulării

¹ Tot ceea ce vezi coexistă într-un echilibru delicat. Ca rege, trebuie neapărat să înțelegi acel echilibru și să respecti toate făpturile, de la furca târâtoare la antilopa săltăreață (n. tr.).

planetei. De aici s-ar putea să ți se tragă o anume simpatie față de SIDA”) și Alexander King – unul dintre întemeietorii Clubului de la Roma, care, vorbind despre lupta împotriva malariei, a spus odată: „Problema mea este că accentuează suprapopularea!” – până la prințul Harry al Angliei, care a lăudat ideea de a avea maximum doi copii, din motive de protecție a climei. Poate să pară o afirmație severă, însă reprezintă exact poziția școlii clasice „Deep Ecology”, pe care se întemeiază ecologismul modern, și numai în ultimă instanță un mod de gândire ostil omului.

Cei care îl aplaudă pe prințul Harry se încadrează, din punctul de vedere al ideologiei, în respectabila tradiție a gândirii „Deep Ecology”, însă trebuie să le fie limpede că foarte asemănător argumenta și unul dintre autorii masacrului de la Columbine High School, care a ucis oameni la întâmplare ca să salveze pământul de așa-zisa vermină. Unul dintre cei doi criminali nota în jurnalul său: „Rasa omenească nu merită apărută, ci doar exterminată. Redați planeta animalelor. Ele o merită, nu noi.”

Cred că putem cădea de acord că nu poate fi vorba despre o concepție foarte cultivată asupra lumii. Este exclus să nu ne rămână decât posibilitatea de a alege între rău și mai puțin rău. Nu merge nici dacă luăm în considerare logica sau filozofia. Dacă există răul, există și binele. Iar dacă binele există, el poate fi și făcut. Oamenii nu sunt vermine distrugătoare.

„Vreau să vă fie frică!”, spune Greta. Să fie oare chiar o idee bună?

Nu cumva frica scoate în general tocmai ceea ce este mai rău în oameni? Oare nu există o relație între ura de sine a omenirii civilizate, exprimată prin glume ca aceea cu planetele, și mesajul de frică al *climate generation*?

La urma urmei, frica este o reacție tipică a celor cu probleme în relațiile personale. Modernitatea ne-a înfipt adânc

în minte că putem fi fericiți numai dacă suntem cu toții liberi, independenți și autonomi. Acum, când omul modern a scăpat de lanțurile care îl fereceau, se simte mai liber, însă trebuie să plătească totul cu un sentiment de nesiguranță. Pe deasupra, mai intervine și deconstrucția, adusă de post-modernism. Am respins tot ceea ce a fost odată valabil. Și acesta a fost un gest eliberator, dar simultan apt să neliniștească. Rezultatul este teama. Și ura de sine. De aceea se și îndreaptă resentimentul activiștilor de protecție a climei în primul rând asupra Europei și Americii de Nord.

Teama și ura de sine nu sunt, potrivit curajoasei mele teze, călăuze potrivite pentru o viață reușită și pentru instalarea unei asemenea vieți reușite pe planetă. În orice caz, volumul de față pornește de la formula de bază: „Ce frumoși că vă aflați aici!“ Și pleacă de la premisa că este posibil să îți faci ție un bine – și lumii din jur. Nu trebuie neapărat să ne punem în minte să salvăm lumea. Pentru început, este suficient să corectăm câteva aspecte strâmbe, făcând astfel ca lumea să devină, pas cu pas, puțin mai bună.

În căutarea unei vieți mai puțin marcate de risipă și de consum nesăbuit, ne putem bucura că elementele definitorii pentru prestigiu s-au detașat de sfera materială – ceea ce reprezintă un avantaj al epocii noastre de prosperitate. Acum nu mai impui respectul nimănui cu o mașină mare și scumpă. Proprietarii de Porsche Cayenne sunt considerați astăzi mai degrabă asociați, cu nevoie personală de terapie. Există un consens: cine conduce mașini mari și scumpe cu siguranță mănâncă friptură învelită în foiță de aur, își bate copiii și bea sânge de focă. Mai nou, cine ține să fie remarcat ca mare iubitor de mediu o face nu numai din motive morale, ci și pentru că vrea să se simtă asimilat celor „de sus“, care se poartă mai responsabil și știu ce se cuvine. Nimeni nu mai vrea să fie considerat ultimul prost

pentru că bagă în el ardei și rucola pline de pesticide, poartă șlapi care ajung în stomacul delfinilor și conduce mașini care arată mai degrabă a imobile decât a vehicule.

Astăzi se consideră un lux să duci o viață „lohas“, adică să adopți un „lifestyle of health and sustainability“. Ecologia, cândva o temă social-politică de care se ocupau grupările marginale, a devenit un mijloc de distincție al elitelor urbane. Bineînțeles că întreaga poveste are o aromă hedonistă, de parcă din nou ar fi hotărâtor doar binele personal, garnisit cu o conștiință curată. În orice caz, probabil că deseori huliții ecologiști de sânge nobil și droaia de cicălitori de la Hollywood, ca Leonardo DiCaprio, cu mașinile lor Toyota Prius, cu becurile lor economice și cu plata compensației pentru emisiile de CO₂ din timpul zborului să fi contribuit mai mult la o nouă înțelegere a comportamentului favorabil mediului decât zecile de ani de discursuri intense ale Claudiei Roth¹. Mie îmi face mai mare plăcere să primesc un exemplu de viață în stil ecologic, de care să mă bucur totuși, decât să mi se amintească mereu că trebuie să mi se facă frică. De altfel, unul dintre puținii care a înțeles este Elon Musk. Lifestyle-ul eco trebuie să fie atrăgător, o Tesla a ajuns între timp pur și simplu mai cool decât un Porsche.

Redeșteptarea uneori prea nervoasă a temei mediului înconjurător grație dezbaterilor asupra climei s-ar putea dovedi astfel o șansă istorică. Poate reușim să adoptăm un lifestyle care să se distanțeze cu adevărat de inconștienta demență a consumului de tipul totul-la-un-clic-distanță și *all-you-can-eat*. Poate că atunci nu ne vom mai mulțumi cu măsuri care să ne aline conștiința și ne vom hotărî în sfârșit să schimbăm cu adevărat anumite aspecte.

¹ Politiciană din Partidul Verde German (n. tr.).